

هەلمەتیک لە پیناوی پاراستنی پاشماوی بە عارەبکردن لە کەرکوکدا، بە یارمەتی سایتی دەنگەکان

شاخەوان شۆرش

گروپیک لە هەلمەتیک ئیمزاکوژکردنەویدا بۆ پرژگارکردنی شاری کەرکوک، کە لە نێویاندا خەلکی شۆقینی و کۆنە بە عەسی هەن، بانگی ڕەتکردنەویدی گێرانەویدی عارەبی هاورده دەکەن و مەبەستیانە بە شیکێ گرنکی ئەویدی پۆلیتیک بە عارەبکردن و پاکتاو کردوویەتی وەکو خۆی بێنیتەو، بەمجۆرە پلانی بنجینەیی بە عەس لە داها توودا بێکن. ئەو لە ژیڕناوی گواپە هەلمەتیکێ مرفۆقانه بۆ کەرکوک و پێداویستیهکانی کراو. مەبەستی ئەو گروپە روون و ئاشکرایە، ئەوانە دژی چاککردنەویدی بە شیکێ بنجینەیی نارهواپەتی و خراپە کاریهکانن کە بەرامبەر بە گەلی کورد و شارێکی کوردستان کراو، هەر وها دژی کوردستانی بوونی شاری کەرکوک.

سەرەتا دەبی بگوتریت، لە روانگە یهکی کوردستانیانهوه، ئەرتیکلی 140 ڕیکهوتنیکێ ناروون و یر لە کەموکورییه، لەو ڕیکهوتنەدا گەرەنتی چارەسەری رهوا ناکریت و ئەگەری مەترسیدار هەن. لە ڕیکهوتنەدا بواری گەمە هیلداوئەتەوه و دەکرێ هەنگاو بندرین وەکو دژ خۆیان پیشان بدەن. بۆنمۆنە گەراندنەویدی ئارەزوومەندانە عارەبی هاورده، بەئەگەری زۆر لە ئەنجامی ئەویدا هاتوو کە لە ئەرتیکلی 58 دا کە بە ناروونی دەلی دەبی ریز لە "ویستی" خەلک بگیریت. ئەو یهکی لەو چەمکانە بوو کە گومانی لێدەکرا و ناروون بوو، ئیستا لەو ڕیکهوتنەدا خۆی لە ئارەزوومەندانەیی گەراندنەویدی عارەبە هاوردهکان دۆزیووئەتەوه. ئەویش بەهیچ شێوێهەک واتای گەراندنەویدی هەموو ئەوانە نییه کە پۆلیتیکێ نارهوای بە عارەبکردن هینانی و نارهوا لەسەر مال و سامان و خاکی کوردا داندان. ئەوانە عارەبی هاوردهن دەبواپە ئارەزوومەندانە بەگەریندێرنەو، ئەرکی ڕژیمی ئێراقە چییان بۆ قەرەبوو دەکاتەوه و چۆن مشوری قەرەبوو کە دەخوات. هەر وها ئەو عارەبانەیی بە ئارەزووی خۆیان لەو سەر دەمەدا هاتوون و بەمجۆرە نیازی ڕژیمی رەگەزپەرستی بە عەسیان ئارەزوومەندانە جێبەجێکردوو، ئەوانەش بە هەمان شێوێ دەرھاویشتەیی پڕۆسە یهکی نارهوان و نەدەبواپە گەراندنەویدی بۆ شوینی کۆنی خۆیان ئەملاوئەولای لەسەر بکریت.

پڕۆسەیی بە عارەبکردن و پاکتاوی ناوچە سنوریهکان و کەرکوک بە تاییهتی، پڕۆسە یهکی نارهوا و رەگەزپەرستانەیی ڕژیمی ئێراقی پانعارەبی بوو، چاککردنەویدی هەموو ئەو نارهواپەتیانەیی کە پڕۆسەیی بە عارەبکردن لەگەڵ خۆیدا هیناوانی زۆر گرنکە، ئەگەر مەبەست بۆ ئەو ناوچانە و شاری کەرکوک بە تاییهتی دواڕۆژیکێ ڕۆشن و ئاشتیخوازانە یه. گەراندنەویدی ئەو خەلکە کە بە دەیانسالە لە سەر مال و خاکی خەلکدا دانیشتوون، بێگومان بۆ ئەو خەلکە هاورده یه ناخۆشە و وەکو نارهوا دەبیندیریت، بەلام ئەگەر ئەوان کەمی بۆ رابردووی نزیک بگەرینەوه دەتوانن لە پێویستی بوونی گەراندنەویدی بگەن، لەویش دەگەن بۆ دەبی باجی ئەو نارهواپەتیە کە خۆیان لێی بەشدار بوون، بەدەنەوه. ئەگەر چارەسەری ئەو نەکریت و جاوێوشی لێکریت، یا لەژیڕ ناو و چەمکی "گواپە" مرفۆدۆستانە و یەکسانیدا پاکانەیی بۆ بکریت، ئەگەری دووبارەبوونەویدی ئەو تاوانە لە داها توودا لەویش ئەبی لە شوینی دیکەدا هەیه، جگە لەویدی هیشتنەویدی بوونی پڕۆسە یهکی نارهوای میژوو یه. ئەو تیکە لیبە رەگەزی و ئیختنیهتی ڕژیمی فاشیستی بە عەس دروستیکرد، ئەو گۆرپنە دیمۆگرافییهی ئێراقی داگیرکەر کردی، هەمووی ئیستا بوونەتە فاکتەری دیاری ناارامی و نەبوونی ئاسایش لە ناوچەیی کەرکوکدا. بۆیه زۆرگرنکە بۆ گەراندنەویدی ئاسایش لە ناوچە کەدا، باری دیمۆگرافی و پیکهاتەیی ئیختنی ناوچە کە بگەریندیریتەوه باری ئاسایی پێش گۆرانکاریهکان. بوونی پڕۆسە یهکی نارهوا لە سەر دەمیکی میژوودا و لە ناوچە یهکی هەستیار و کیشە لەسەر دا، هەمیشە فاکتەریکی شاراویدی نیگەرانی و ناارامییه، ئەگەر بتواندێ ئەو نارهواپەتییه چاککریتەوه و باریکی تارادە یهک گونجایی وەکو پێشوو دروستکریتەوه، یارمەتیدەرە بۆ جیگیربوونی بە یهکەوه ژیا نیکێ ئاشتیخوازانە و گونجاو. چونکە لەو بارەدا ئەو خەلکە نەتەوه جودایه بوونی یهکتر بیکیشە پەسند دەکەن و هەولێ بەرنامەیی کاری بە یهکەوه لە پیناوی ژیا نیکێ باشترا دەتوانن بدەن.

سەبارەت بە کوردستانی بوونی کەرکوک سنوری میژوویی باشوری کوردستان (ویلایهتی موسل) کە لە لایەن کۆمەلێ گەلانەوه دیارکراو بە روونی دیارە، کەوا کەرکوک و موسلێش لەگەلیدا لە ناو ئەو سنورەدان. دەبواپە جەخت لەسەر سەپاندنی ئەو سنورە بکراپەوه نەک دیوی ناویدی سنوری کوردستان. ئەو هەلە یهکە سەرکەردەکانی کورد لە زوووه تیکهوتن. کوردستان خاکیکی داگیرکراو و هەولەکان بۆ پارێزگاری خاک و نیشتیمان لە دەستی نەتەوهی بالادەست و

داگیرکردا، ئەوپەری ڕەواپە و مافیکى سروشتى گەلى كوردە. بۆیە هەلەپههكى دیکهى كوشندهبوو كه سهركردهكانى ی.ن.ك و پ.د.ك له دهستورى ئىراقیدا پهسندى ئەوهیان كرد، كهوا هاوڵاتیانى ئىراقى دهتوانن له هەر شارىكى كوردستاندا نيشتهجێبن و ببنه خاوهن سامان و زهوى، ئەوه بۆ كورد كه گەلىكى ژێردهسته و قوربانى گەلكوژى و بهعاره بكردن بوو و خەباتى له پیناو پیشگرتن به له دهستچوونى خاك بوو، له پیناو پیشگرتن به گۆرىنى پىكاهاته و ديمۆگرافى كوردستان بوو، كه ههستیاره و له ئىراقدا كه مینهپه، بیگومان زیانهخشه، ئەوه ههشتنهوهى مهترسیهكانه لهسهه ناسنامه و خاك. ئەوهى دهسهلاتدارانى كورد له مبارهپهوه كریان زیركى نهبوو، ئەوه لاوازی و نهزانی بوو.

ئىستا ئەو گروپهى بهو ههلمهته ههلساون دهیانهوى ئەوه بلینهوه و بهسهه گەلى كوردیدا بفرۆشن، بهمجۆره بهسهه كهركوكدا بیسهپینن، ئەوه ههولى رهكردنهوهى ئەو چارهسههپه كه ئهرتىكى 140 نیوهچلانه بۆى دعات. بهلام وهكو دیاره ئەو گروپه ئەوهشیان لا پهسند نییه و دهلین دهست له كارى بنچینهی پانعهارهبیستانهى بهعس كه نيشتهجێکردنى عارهپ له كهركوك و ناوچهكانى دیکهدا بوو، نای ههه بدریت.

سهیره سايتى دهنگهكان ئەو ههلمهتهى له سايتهكهدا داناوه، هههچنده نووسيوپانه ئەوه ههلوپىستى سايتى دهنگهكان نییه، بهلام ئایا دانانى جۆره ههلمهتیکى ئەوها كه دژى بهرژهوهندیهكانى خهلكى كوردستانه، گرنكى پیدانى ئەو ههلمهته نییه؟ گرنكىپیدانى بیرىكى فاشیستانهى ناسیونالیزمى عهههپى كه خۆى له پىشتى ئەو ههلمهتهدا مهلاساوه، نییه؟ بوونى ئەو ههلمهته زیانى به سههه سايتى دهنگهكان گهیااند و مانهوهى زیانهكه كوشندهتر دهكات.

دهقى ههلمهتهكه به زمانى عارهپى:

.140

)
(

2007

140

-:

hgubrail@yahoo.dk
12 / 4 / 2007